

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

2018

Anna Jeklová, DiS.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Anna Jeklová, DiS.

Román Josefa Čapka - Stín kapradiny

Olomouc 2018

Vedoucí práce: Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně na základě literatury a pramenů uvedených v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne: 17. 4. 2018

Anna Jeklová, DiS.

Poděkování:

Děkuji Mgr. Danielu Jakubíčkoví, Ph.D., vedoucímu mé bakalářské práce, za svědomité vedení, trpělivost i ochotu. Děkuji také mé rodině za jejich podporu, povzbuzení, trpělivost a prostor pro tvorbu práce.

Obsah

Úvod.....	5
1 Balada.....	6
1.1 Charakteristika Balady.....	6
1.2 Vývoj formy v kontextu české literatury se zaměřením na prózu	7
2 Život Josefa Čapka	11
3 Baladičnost Stínu kapradiny.....	22
3.1 Próza Stín kapradiny v zrcadle literární vědy a kritiky.....	22
3.2 Kompozice díla Stín kapradiny a charakteristika hlavních postav	25
3.3 Prostředky baladičnosti	30
Závěr	36
4 Seznam Použitých zdrojů	38

Úvod

Myslím, že v dnešní době, která řeší problematiku zaneprázdněnosti lidí a nedostatek času na kulturní rozvoj osobnosti, do kterého spadá i kvalitní četba, je dobré se čas od času zastavit a přemýšlet nad věcmi trochu jinak, víc do hloubky. Nedostatek času a neznalost autora nese s sebou problematiku neporozumění textu u náročnější literatury a vytvoření milného úsudku o četbě, které může končit celkovým zavrhnutím textu, případně i autora. Mezi takové mnohdy těžko pochopitelné autory pro dospělé čtenáře bývá řazen i Josef Čapek. Vybrala jsem si tedy knihu *Stín kapradiny*, která je dle autorových slov určená širšímu čtenářskému kruhu, více než jeho ostatní knížky pro dospělé. Proto mé snahy povedou jednak k zjištění baladičnosti díla, ale také k hledání hlubších, či skrytých myšlenek, nebo ke konstatování, zda je text možný pochopit v plné šíři již po prvním přečtení.

Poté, co zcharakterizuji teoreticky pojem balada, tak se budu zabývat analýzou a interpretací vybraných motivů díla a přiblížením baladického charakteru tvorby Josefa Čapka.

Má bakalářská práce bude členěna do tří částí. První oddíl nás uvede do obecné problematiky balady a vývoje formy v kontextu české literatury se zaměřením na prózu. Při tvorbě tohoto oddílu budu vycházet především z poznatků Jaromíry Nejedlé, Marie Mravcové, Hany Šmahelové, Vladimíra Macury a Josefa Hrabáka.

Pro lepší pochopení myšlenek Josefa Čapka se druhá část mé bakalářské práce bude věnovat autorovu životu. Zde bych chtěla ukázat, co vše ho ovlivňovalo při jeho tvorbě. Zpracovávat budu především vzpomínky Heleny Koželuhové a poznatky života Josefa Čapka v dílech Jaroslava Slavíka, Jiřího Opelíka, Bohumila Mráze a Jaromíra Pečírky.

Třetí, závěrečná část mé bakalářské práce se zaměří přímo na dílo „*Stín kapradiny*“, tedy na jeho hodnocení literární vědou a kritikou, baladickou formu, kompozici a prostředky baladičnosti. V této kapitole se budu opírat především o poznatky a hodnocení Petra Mareše, Karla Sezimy, Františka Götze, Miroslava Rutteho, Jaroslava Slavíka, Jiřího Opelíka a Bohumila Mráze.

1 Balada

1.1 Charakteristika Balady

Balada je literárním útvarem, který provází v řadě ohledů nejednotný názor odborníků. Prvním z těchto rozporů je samotné vystižení, co je to balada. Existuje sice řada definic, ale ty se v některých případech rozcházejí s reálnými texty. Přesto se však dá říct, že se jedná o lyrickoepický útvar s dramatickým a pochmurným dějem, který často končí tragicky. V tomto typu textu se může objevit mytologie a konflikt člověka s přírodou, s živly, s vlastními vášněmi, či se společenskými a mravními kodexy a z textu může vyplívat ponaučení.

Rozdílné přesvědčení odborníků se týká i určení místa vzniku balady. „*Balada je básnická forma původem z Francie, mající obvykle tři strofy, z nichž každé se vrací týž rým. Každá sloka končí refrénem a celá báseň končí posláním.*“¹ Jiní autoři, jako například i Jaromíra Nejedlá, preferují místo vzniku ve Skotsku. „*Původní balady byly skotské lidové taneční písně a v jejich námětech se objevovaly různé nadpřirozené, často mytologické prvky.*“²

Nejednotnost balady lze nalézt i po stránce formy, která zasáhla různé oblasti od písně, přes poezii, až po prózu.

Balada se dělí na dva základní typy, a to na umělou a národní. Umělá balada je balada autorská, tedy nelidová. Často však dochází k jejímu propojování s národní baladou díky vlivům prostředí působícím na daného autora. Hana Šmahelová v tomto směru mluví o dvou činitelích, které určují baladu a to: horizont folkloru a horizont literatury. Dělení této literatury je podle tématu na fantaskní a sociální baladu.

Národní balada je spjata s folklórem různých územních celků i s tradicemi jednotlivých národů. Za nejfolklórnější balady se obecně považují slovanské balady, které však doprovází řada rozdílů dle jednotlivých národů. Například polská balada je především baladou sociálně kritickou. V ruské baladě převládá mytologie s hrdinstvím, později se přidává realismus.

¹ WEBSTER, Noah. *Webster's New Collegiate Dictionary*. Second edition. London: G. Bell & sons, 1953, s. 67

² NEJEDLÁ, Jaromíra. *Balada a moderní epika*. Vyd. 1. Praha, 1975, s. 16. ISBN 22-042-75

Jihoslovanské balady jsou příznačné svou gradací a velkým patosem. České a slovenské balady řeší společenské situace a vyznačují se realistickým pohledem.

1.2 Vývoj formy v kontextu české literatury se zaměřením na prózu

První zmínka o baladě na našem území pochází ze 14. století.³ Jedná se o „*Píseň o Štemberkovi*“, která jednak končí tragickou smrtí hlavní postavy, ale také nabízí ponaučení ze slepé důvěry k druhým. „*My tobě slibujem, vieru zastavujem, že my tvému životu nic neučiníme, že my tvému životu nic neučiníme. [...] Jeden, Kučeruov syn, ten z koně skoči, utne Štemberkovi obě ruce, noze, a želiž, pod glejtem, mu oj milý Bože!*“⁴

Až do 18. století se na našem území tvořila národní balada předávaná lidovou slovesností. Změnu v podobě umělé balady přineslo teprve období největšího rozkvětu této formy, které lze datovat do doby 18. a 19. století, kdy nastupoval zájem o českou lidovou slovesnost, její hledání a rozvíjení. Inspiraci a napodobování národní formy můžeme nalézt například v „*Tomanovi a lesní panně*“ Františka Ladislava Čelakovského, a to nejen pochmurným dějem, nadpřirozenem, ale také poučením, aby člověk nejednal v afektu a neodmítal dobře míněné rady. „*Toman koněm zatočil, v širé pole poskočil, zaťal zuby, smračil čelo, kolem všecko neveselo. Půlnoc byla, měsíc zašel, sotva jezdec cestu našel; prudce hned, pak loudavě ubíral se k doubravě*“⁵

Další významnou baladickou tvorbou tohoto období je „*Kytice*“ Karla Jaromíra Erbena. Baladičnost je zde zastoupena ve velké míře nadpřirozenem, motivem smrti, ale i v řešení otázky viny a trestu za morální a společenské úpadky. V podstatě toto dílo předurčuje další vývoj balady a to k sociální baladě. Pro sociální baladu je stěžejní motiv vzpoury, snahy změnit osud, který vede ke konci, kdežto klasická balada určuje hlavní postavě jasný zánik, buď to celkový, tedy fyzický i psychický, či jen částečný. Josef Hrabák se vyjádřil k této problematice následovně: „*Romantický hrdina řeší rozpory mezi svým údělem a svou touhou*

³ Hana Šmahelová ale ve své knize „*Balada v české literatuře 19. a 20. století*“ uvádí, že odborníci odhadují, výskyt balady na našem území ještě v dřívějších dobách. in ŠMAHELOVÁ, Hana. Balada v české literatuře 19. a 20. století. [autor knihy] KUKLÍK Jan. Přednášky z 43. běhu LŠSS [Letní školy slovanských studií]. Praha : Univerzita Kalova, 2000, s. 252. ISBN 80-85899-89-2

⁴ ŠAFARÍK, Pavel Josef. *Wýbor z literatury české*. 1. vyd. Praha: Časopis českého musea, 1847, s. 445

⁵ ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. *Ohlas písní českých*. 1. vyd. Praha: Městská knihovna, 2011, s. 8.

*bud' tím, že přijímá svůj osud [...] nebo se Titánsky staví na odpor a podléhá. Realista odstranil z balady to metafyzické a jeho zájem se obrací k reálným mezilidským vztahům [...]*⁶

A právě díky této změně se otevřela příležitost k baladické próze, která směřovala spíše ke kratším útvarům, jako byly třeba novely, ale i nepříliš dlouhé romány. „*V těchto prózách se shledáváme s rysy, jež až dosud byly doménou balady vyjadřované veršem.*“⁷

Mezi první prózu, která nese prvky balady, patří „*Kuře melancholik*“ napsaná Josefem Šlejharem v roce 1889. Dílo má námětově velice blízko k Nerudově poezii „*Baladě dětské*“ a to tím, že obě pojednávají o smrti dítěte. Rozdílnost pohledů nastává v intenzitě reálnosti situace a v pohledu na lásku, kdy v prvním případě je nevlastní matka zodpovědná za smrt dítěte, v druhém případě se ale objevuje obraz milující matky.

Významným mezníkem tohoto žánru se stala novela „*Krysař*“ Viktora Dyka, který dal svou formou, temností a výkřikem nad sociálním problémem odrážejícím se na dětech vznik čisté formě baladické prózy.

Další významná próza s baladickými prvky je „*Pekař Jan Marhoul*“, vydaný v roce 1924, kterého někteří odborníci řadí mezi vrcholná baladická díla díky nalezení reálného základu epična a užití básnických rysů. „*Avšak otevřená ústa jen chroptí, pozdvižená hlava klesá a ruka mrtvého nehrozí.*“⁸

Velký rozmach baladické prózy nastal ve 30. letech 20. století, tedy v době, kdy společnost prožívala sociální krizi, čímž se ještě více upevnila forma sociální balady. V roce 1930 vyšlo dílo Josefa Čapka „*Stín kapradiny*“. V témže roce vyšel i další román nazvaný „*Bobrové*“ Benjamína Kličky. V obou případech se jedná o nejepičtější dílo autorů. Benjamin Klička ve svém díle uvedl jedinečné téma siamských dvojčat Petra a Pavla. Celý příběh je prodchnut tragičností osudu a končí oddělením dvojčat od sebe a následnou smrtí Pavla, který je schopen pro svobodu i umřít. „*Když sklonil Petr nad umývadlem hlavu,*

⁶ HRABÁK, Josef. *Úvahy o literatuře*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1983, s.89. Kritické rozhledy. Velká řada; 43.

⁷ NEJEDLÁ, Jaromíra. *Balada v proměně doby*. vyd. 1. Praha, 1989, s. 29. ISBN 80-202-0121-1

⁸ VANČURA, Vladislav. *Pekař Jan Marhoul*. 7. vyd., (v Čs. spis. 1. vyd.). Praha: Československý spisovatel, 1952, s. 7. Vančura, Vladimír: Spisy; Sv. 3.

přikročil chladně k operaci; máje na mysli dobrý prospěch bratrův, vedl ránu těsně u svého těla. “⁹

Dalším významným baladickým dílem je „*Markéta Lazarová*“ od Vladislava Vančury z roku 1931. Základní motiv se sice rozchází s baladou, jedná se zde o oslavu života a různost lásky, ale celkový rámec baladě zcela odpovídá. Baladičnost lze najít v hlavní postavě, která prožívá vnitřní konflikty. Dále v tématu loupežníků, které se v tomto žánru vyskytuje často a obsahuje rovněž tragičnost a trest za spáchanou vinu.

Do tohoto období spadá i „*Hordubal*“ Karla Čapka vydaný roku 1933, který vznikl na základě skutečné události. Dílo zastírá tajemnost a zaměření na různost pohledů na téma psychologie člověka. Zvláštností je složitost a nejednoznačnost konce, což není typickým baladickým rysem. „*Srdce Juraje Hordubala se kdesi ztratilo a nebylo nikdy pohřbeno.*“¹⁰

Téhož roku vznikl baladický román s názvem „*Nikola Šuhaj loupežník*“ napsaný Ivanem Olbrachtem. Zde autor realisticky líčí chování a změny v chování některých postav, přesto vše je tento příběh postaven na legendárním příběhu. „*Zde a nikde jinde tkví i kořeny sociální platnosti a obsažnosti, sociální revolučnosti uměleckého tvaru, která byla zamlčována a kterou si přesto představitelé buržoazního pořádku uvědomovali, a proto se všemožně snažili, aby se román nedostal do rukou čtenáře.*“¹¹

V roce 1940 vyšla „*Balada o deštníku*“ Karla Schulze. Tato balada přináší nový fylozoficko – reflexní pohled a také symboličnost, která se objevuje v motivu deštníku, působící na žebračku jako symbol smysluplnosti života. Tento typ balady pak vyústil ve filozofickou baladu, která nese rysy filozofické prózy. Jako příklad tohoto typu balady nám může posloužit historický román „*Kámen a bolest*“ od stejnojmenného autora. V následující ukázce zastává kámen symbolickou rovinu, která je moudrými slovy doplněna o fylozofické pojednání. „*Slyšel jsem odevšad mluvit kámen a byla to samota kamene i moje. Tu jsem zatoužil vytvořit obrovské sochy z oněch hor, ohromné postavy již zdaleka viditelné tak, jako kdysi sochař Deinokratés [...]. A nemohl jsem. Proč?*“

⁹ KLIČKA, Benjamin. *Bobrové: Román*. Praha: Sfinx, Bohumil Janda, 1930, s. 203. Knižnice Nové cíle; Sv. 388. Pyramida; Sv. 8

¹⁰ ČAPEK, Karel. *Hordubal. - Povětroň. - Obyčejný život*. Vyd. Hordubala 23, Povětroně 22, Obyčejného života 19. Praha, 1985, s. 106.

¹¹ NEJEDLÁ, Jaromíra. *Balada a moderní epika*. Vyd. 1. Praha, 1975, s. 151. ISBN 22-042-75

„Nejsou jen hory,“ odpovídá papež. Urovnává vyschlou rukou záhyby svého pláště. „Jsou i propasti. Rozumíš? Nejde o to, zvládnout hory, nejprve musíš zvládnout propasti, nebo jinak se ti vše zřítí a propast pohltí horu i tvé dílo. [...] Toliko mezi lidmi můžeš být sám, naprosto a dokonale sám. A největší propasti nejsou tam. Zde jsou. Zvládni je.“¹²

Po roce 1945 opadla vlna rozvoje balady u nás a tento literární druh se začal vyskytovat, dá se říct, ojediněle, jako například v novele Jiřího Marka *„Muži jdou ve tmě“*, či v románu Jana Otčenáška *„Romeo, Julie a tma“*. Tragiku okupace pak ve svých dílech ztvárnili například Otakar Chaloupka, či Jiří Křenka v díle *„Plánata“*.

Pokud bych chtěla nějak členit baladu dle frekvence této formy v dílech autorů, tak stačí dvojí rozdělení. Jednu skupinu tvoří ti, kteří využívali baladického typu téměř ve všech svých dílech. K nim můžeme řadit například Jaroslava Havlíčka, jenž vyjadřoval lyrickými prostředky temnotu baladické atmosféry. Mezi jeho nejbaldičtější díla patří například *„Synáček“*, *„Petrolejevové lampy“* nebo *„Neviditelný“*. Jiní autoři napsali třeba jen jediné dílo, které spadá do kategorie balady, jedním z takových spisovatelů je i Josef Čapek.

¹² SCHULZ, Karel. *Kámen a bolest*. 11. vyd., v Čs. spis. 6. Praha, 1983, s. 619.

2 Život Josefa Čapka

Josef Čapek se narodil 23. března 1887 v Hronově Antonínu a Boženě Čapkovým, jako nejmladší ze tří dětí. Prvorozeným synem byl Karel Čapek narozený roku 1880, v roce 1886 se rodina rozrostla o dceru Helenu Čapkovou.

Z rodinných povídaní Helena Koželuhová¹³ nabyla pocitu, že prvotní roky mezi dětmi nepanovala taková láska a pevnost vztahů, jak tomu bylo o pár let později. Karel Čapek byl v dětství často nemocný a díky tomu s ním ostatní sourozenci museli zacházet s co největší opatrností. Z téhož důvodu byli rovněž nuceni vykonávat veškeré práce i za chorého bratra, což se jim dle slov autorky příliš nelíbilo. Dopady jeho špatného zdravotního stavu vedly tedy k roztržkám a nepokojům mezi sourozenci. Vše se začalo měnit se studijními léty. Helena Čapková se musela učit „ženským pracím“ a neměla již čas na společné hry s bratry, což vedlo k upevnění jejich vzájemného bratrského vztahu. Když Josef Čapek začal chodit do školy, neměl ve třídě mnoho kamarádů, protože byl velice klidné a až nevýrazné dítě, které ovšem velice hluboce vnímalo své okolí. Ani prospěchově na tom nebyl příliš dobře.

Pro oba rodiče bylo hlavní prioritou, aby jejich děti získaly prestižní postavení ve společnosti a kvalitní vzdělání. Vzhledem k tomu, že Josef Čapek však dostával ve škole špatné známky nejen z hlavních předmětů, jako byla matematika, či mluvnice, ale i z malování¹⁴, oba rodiče jej zavrhlí jako „černou ovci“ rodiny. Jeho profesní zaměření spatřovali v pouhé řemeslnické práci, která by možná mohla v budoucnu vést k podnikání. Josef Čapek se sám vyjádřil ke kreslení takto: „*Doma jsem mnoho kreslival, ale ve škole jsem kreslil bez zájmu a byl jsem pokládán za špatného žáka, hlavně také co do vnější úpravy prací. Vždy mi říkával učitel, když jsem mu odváděl výkres: Čapku z tebe nikdy nebude malíř.*“¹⁵

Helena Koželuhová ve svých vzpomínkách rovněž uvádí, že rozhodnutí rodičů bylo pro dumavého a citlivého Josefa těžkou ranou, kterou nesl zle. Jeho láska k umění, zvláště pak k obrazům, měla být potlačena tkalcovskou školou v Trutnově¹⁶. Jelikož se ale jednalo

¹³ Dcera Heleny Čapkové

¹⁴ Jiří Opelík ve své knize „Josef Čapek“ uvádí, že Josefa Čapka školní kreslení nudilo a nenaplňovalo, ač jinak kreslení miloval. A právě i díky této zkušenosti se později rozhodl o pokus reformy kreslení ve školním prostředí. In Opelík, Jiří. *Josef Čapek*. Praha : nakladatelství Melantrich, 1980, s. 10. ISBN 32-034-80.

¹⁵ ČAPEK, Josef. *O sobě*. Praha : Československý spisovatel, 1958, s. 23

¹⁶ V publikacích se tento údaj liší. Bohumil Mráz ve své knize Josef Čapek uvádí tkalcovskou školu ve Vrchlabí. Mráz, Bohumil. *Josef Čapek*. Praha : Horizont, nakladatelství socialistické akademie čssr, 1987, s. 13. ISBN 40-

o německou školu, poslali jej rodiče nejdříve na německou školu v Žacléři s tím, že mu zajistili ubytování u místního hospodského, kde se měl učit německy. Po škole začal Josef pracovat v Úpické tkalcové továrně. Po roce tvrdé práce se sourozenci, včetně snoubence Heleny Čapkové, spojili a přemluvili rodiče, aby Josefovi bylo umožněné studium v Praze na uměleckoprůmyslové škole. Rodiče svolili a posléze se přestěhovali do Prahy.

Ještě při studiích se Josef začal angažovat v publicistice. V roce 1905 napsal svou první veřejnou práci a to Referát o pražských uměleckých výstavách. O dva roky později se do Prahy přistěhoval i bratr Karel. V tomto období začala jejich společná práce. Pod jednotlivé příspěvky se podepisovali zkratkou, která podle prvního písmene určovala autora J. K Čapek, K. J. Čapek, případně volili podpis plně zkratkovitý K. J. Č., J. K. Č. Užívali i podpis B. Č., případně bratři Čapkové. Jak Josef uvádí v předmluvě ke „*Krakonošově zahradě*“, jejich díla byla přijímaná mnohdy i díky tajemnu, které navozovaly zkratky jejich jmen. „*Tvrdilo se tehdy, že autoři toho jména vůbec neexistují, že je to bluf či pseudonym, za kterým se skrývá osobnost jediná, honěná světem, prý ruinovaný bankéř[...], nebo posléze, že celý případ je mystifikace a že tyto prózy jsou překlady z neznámého spisovatele francouzského*“¹⁷

Autoři následně popisují, jak byli mnozí čtenáři překvapeni z jejich mladosti a přílišné znalosti světa. Mnozí byli zklamaní, neboť nechtěli přijmout pravdu, která se jim zdála až příliš všední a nudná.

Originalita bratří Čapků byla i v tom, že se netajili společným autorstvím děl, což bylo v té době nevídané. „*Od prvního dne zdůrazňovali, že tvoří neoddělitelnou dvojici. [...] Byli tak samozřejmou jednotkou, že v debatách jim byl přiřčen jen jeden hlas a sami se nikdy nedomáhali práva na druhý.*“¹⁸ Velký umělecký přínos přineslo navštěvování diskusní umělecké společnosti sdružující se v pražské kavárně Union, kde se setkávali s různými umělci.

055-87. Stejně je tomu i v knihách Jiřího Opelíka a Jaroslava Slavíka: Opelík, Jiří. *Josef Čapek*. Praha : nakladatelství Melantrich, 1980, s. 8. ISBN 32-034-80. Slavík, Jaroslav a Jiří Opelík. *Josef Čapek*. Praha : nakladatelství Torst, 1996, s.15. Isbn 80-85639-92-0.

¹⁷ ČAPEK, Karel a Josef ČAPEK. *Ze společné tvorby*. Praha : Československý spisovatel, 1982, s.9.

¹⁸ PEČINKOVÁ, Pavla.. Poznámka. [autor knihy] Společnost bratří Čapků. *Malíř - Básník: vzpomínání na Josefa Čapka*. Praha : Academia, 2004, s.15.

Rok 1910 byl pro Josefa Čapka důležitým rokem v jeho životě. Nejen že s bratrem vstoupili na pole dramatu s hrou „*Lásky hra osudná*“, ale padla také výrazná životní rozhodnutí jak v malířství, tak i v osobním životě.

Po prvním uvedení malířského díla Josefa Čapka v roce 1909 v časopise *Dílo* a dalších prvotinách, které mu ale nepřinesly nějaké významnější místo v malířství, se rozhodl získat nové zkušenosti s kubismem a nový pohled na literární, ale hlavně i výtvarné umění, které bujelo v Paříži.¹⁹ Objevoval zde nový svět techniky i kraje. To vše výrazně ovlivnilo jeho následující kulturní počiny.

V osobní sféře se odvážil napsat první psaníčko své milované Jarmile Pospíšilové. Ta ve svých vzpomínkách uvádí, že zprvu toto psaní považovala za žert a to rovnou z několika důvodů. Ať již pro svůj vzhled, tedy že bylo psané na luxusním papíře, ale také pro pseudonym XYZ, kterým byl podepsaný. Pak se ale rozhodla odepsat alespoň formou inzerátu v novinách, jelikož promeškala původní čas a místo setkání. Josef Čapek noviny pečlivě sledoval, proto mu neunikla ani tato zpráva a nastalo intenzivní vzájemné dopisování.

Josef Čapek na svou lásku nezapomněl ani v cizině a dokonce se jejich vztah ještě více prohluboval. Ve spolupráci s Karlem Čapkem pak napsal divadelní hru „*Loupežník*“, v jejímž námětu se zrcadlily jeho vlastní prožitky a pocity pramenící z lásky k Jarmile Pospíšilové. Úprava formy i jazyková korekce byla následně dílem Karel Čapek. Hru v této době však bratři nedokončili a před jejím vydáním v roce 1920 ji čekala řada výrazných změn.

Pobyt v Paříži pomohl Josefu Čapkovi také významně rozšířit své znalosti v oblasti Umění přírodních národů. Ze svých poznatků o tomto druhu umění pak sepsal stejnojmennou knihu. I přes velké očarování touto kulturou zvolil Josef Čapek rozvážný postup. Veškeré dojmy a poznatky si pečlivě zapisoval a pak je v sobě nechával uzrát. Teprve poté si z nich vybíral důležité aspekty pro svou tvorbu.

Z Paříže, kam za Josefem přijel i Karel Čapek, pak jejich společná cesta pokračovala do Marseille. Původně chtěli oba bratři dále cestovat do Itálie a následně i do Afriky, ale tyto

¹⁹ Jak Helena Koželuhová ve své knize „*Čapci očima rodiny*“ uvádí, bylo to pro rodinu i společnost velké překvapení, protože čeští umělci spíše jezdili za kulturou do Německa a ani francouzština nebyla jazyk vhodný pro muže jejich postavení, ale spíše pro znuděné paničky. In ČAPKOVÁ, Jarmila. *Vzpomínky*. Vyd. 1. Praha: Torst, 1998, s. 45. ISBN 80-7215-046-4.

plány byly ukončeny dříve, než mohlo dojít k jejich realizaci, a ze zamýšlené tříleté cesty se stala cesta netrvajíc ani celý rok. Poslední část výpravy absolvoval Josef Čapek sám, neboť Karel Čapek onemocněl a musel se vrátit domů. Jeho kroky směřovaly nakonec do Španělska, kde využíval veškerý čas na poznání nových míst.

S návratem do vlasti se začal měnit literární vztah mezi bratry. Začalo postupné oddělování jejich tvorby. V roce 1912 Josef Čapek zveřejnil první samostatnou povídku „Živý plamen“, která je prodchnuta zážitky z ciziny. V této době Josefa Čapka také velice zasáhla tragická událost - potopení Titaniku. Ta byla inspirací pro vznik novely s názvem „Zářivé hlubiny“, na níž spolupracoval se svým bratrem. Jednalo se o poslední společnou prózu bratří Čapků „...chtěl bych, abychom našli dost schopností v sobě napsat novelu, která mi napadla, když jsem četl o záhubě lodi Titanic [...] Chtěl bych, aby už byla napsaná, protože na to moc myslím, a bylo by mi milé, aby se to myšlení realizovalo. Sám to psát nemohu, protože píšu příliš tvrdě a těžce.“²⁰ Toto dílo vyšlo v roce 1912 časopisecky, následně v roce 1916 knižně.

V roce 1912 Josef Čapek také poprvé veřejně vystavil svá umělecká díla. Nicméně do podvědomí veřejnosti se jako malíř dostal teprve následujícím rokem. Po této výstavě podnikl Josef Čapek svou druhou cestu do Paříže, kterou absolvoval tentokrát již bez svého bratra.

Složitost charakteru Josefa Čapka je viditelná i v problematice názorů v uměleckých skupinách. Nejdříve působil ve skupině Mánes, ze které vystoupil. Aby mohl veřejně publikovat svá díla, tak se přidal do Skupiny výtvarných umělců, kde na krátkou dobu redigoval časopis „Umělecký měsíčník“. Na základě sporů ohledně výkladu umění se, stejně jako i další umělci, vrátil zpět do spolku Mánes, kde se v roce 1913 stal redaktorem časopisu „Volné směry“. Ani zde ale nepůsobil příliš dlouho. Tuto svou činnost ukončil dobrovolně v roce 1914, po vyvrcholení sporů mezi mladšími a staršími umělci, kteří odmítali Josefem Čapkem prosazovaný svobodnější a otevřenější přístup redakce časopisu typický pro mladší umělce. Vedení časopisu následně otisklo prohlášení o odchodu Josefa Čapka, které bylo dle jeho slov nepřesné a zavádějící. Reakcí Josefa Čapka bylo zveřejnění svého nesouhlasného postoje k předešlé poznámce novin, což vedlo k vyloučení Josefa Čapka ze spolku Mánes.

²⁰ OPELÍK, Jiří. *Josef Čapek*. Praha : Nakladatelství Melantrich, 1980, s. 15. ISBN 32-034-80.

Roku 1913 bratři Čapkové společně se Stanislavem Kostkou Neumannem přispěli k vytvoření *"Almanachu na rok 1914"*²¹, do kterého Josef Čapek přispěl třemi povídkami a to: „*Procházkou*“, „*Událostí*“ a „*Vodní krajinou*“. V těchto dílech se zabýval technickou problematikou kubismu, kterou v té době řešil i v malířství. Vznikly tedy první kubistické prózy, které uznali i odpůrci bratří Čapků za hodnotné příspěvky.

Ještě před válkou napsal Josef Čapek prózu „*Lelio*“, kterou nazval podle stejnojmenné Berliozovy symfonie, a to díky své tesknosti a tmavosti. Tato próza vystihovala autorův smutek, který byl způsoben jeho tíživou situací. Jak uvádí Bohumil Mráz: „*Výsledkem je expresionistická próza, spíše báseň, než povídka, a spíš hra na housle než báseň.*“²²

Tato tíživá situace se výrazně zhoršila příchodem války, což vyústilo ve velkou osobní krizi. Josef Čapek musel čelit strachu z odvedení na frontu, kterému se vyhnul jen díky oční vadě, ale také zkušenosti z vojenského prostředí, kde lidský život, ať se týká kohokoli, nemá žádnou cenu, jen cenu jednoho bezejmenného čísla. Potýkal se rovněž se ztrátou mnoha přátel, kteří ve válce zahynuli. V neposlední řadě musel dlouhodobě bojovat za svůj vztah s Jarmilou Pospíšilovou, kdy její matka nechtěla společný sňatek s Josefem Čapkem připustit z důvodu majetkové nezajištěnosti. Josef Čapek proto usilovně pracoval, aby nabyl patřičný majetek a mohl se tak oženit se svojí vyvolenou.

Vzhledem k tomu, že v dané době Josef Čapek nepatřil do žádné výtvarné skupiny, či spolku, nemohl tedy vystavovat své malby. Rozhodl se proto malovat jen ve volných chvílích a zaměřit se na tvorbu v druhém oboru, v literární oblasti. „*Tak dlouho jsem již nemohl vystavovat! A protože se nechci dát potopit, znamená to pro mne mnoho, objeví-li se mé jméno zas jednou na veřejnosti, aspoň literárně, když teď nelze výtvarně*“²³

Pokračoval tedy v dalších textech, které pak uspořádal do souboru nazvaného podle předešlé stejnojmenné prózy „*Lelio*“. Ale ani tentokrát nebyly všechny jeho povídky z tohoto období společností přijímány. Příkladem může být povídka „*Veš*“, která byla vydána jen s obtížemi a to Stanislavem Kostkou Neumannem v roce 1916. Čtenáři však ve své době

²¹ Hlavím iniciátorem byl Otakar Theer.

²² MRÁZ, Bohumil. *Josef Čapek*. Praha : Horizont, nakladatelství Socialistické akademie ČSSR, 1987, s. 60. ISBN 40-055-87.

²³ DYK, Viktor et al. *Viktor Dyk, St. K. Neumann, bratři Čapkové: korespondence z let 1905-1918*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962, s. 175. obr. příl. Prameny k dějinám české literatury; 5.

přijata nebyla. Spřízněnce, kteří chápali prózy „*Lelia*“ našel například v umělcích, jak byl Bohuslav Reynek, či ve vydavateli Josefu Florianovi.

Teprve na konci války v roce 1918 se situace začala obracet k lepšímu. Nejen, že se začaly objevovat v různých nakladatelstvích některé jeho malířské i pisatelské práce, či knižní grafiky, které Josefu Čapkovi později zajistily významnou část obživy, ale vyšlo i souborné dílo tvorby bratří Čapků z let 1908 - 1912, „*Krakonošova zahrada*“.

V roce 1918 pak poprvé veřejně vystoupila také nová umělecká skupina pod názvem Tvrdošijní, která se skládala z umělců, jako byli: Jan Zrzavý, Vlastislav Hofman, Václav Špála, Rudolf Kremlička, či Otakar Marvánek. Tento název měl vyjadřovat vytrvalost a odvahu mladých umělců, kteří prosazovali za nesnadných podmínek nové umění. Název a stejně tak i zorganizování úvodní předmluvy k první výstavě děl této skupiny nazvané: „*A přece! Výstava několika tvrdošijných*“, je připisovaná Josefu Čapkovi. Jak se Jan Zrzavý vyjádřil, Josef Čapek byl jejich organizátorem i „duší.“

V roce 1918 byl přijat Josef Čapek do „*Národních listů*“, kde vykonával pozici žurnalisty a výtvarného referenta. Také se stal redaktorem týdeníku „*Nebojsa*“, který ale neměl příliš dlouhého trvání a svou činnost ukončil již v roce 1921

Všechny tyto pozitivně vyhlížející události daly kladný průběh i vztahu s Jarmilou Pospíšilovou. V květnu roku 1919 se tedy konala svatba, na kterou však nedorazili ani rodiče Josefa Čapka, jelikož tou dobou pobývali na Slovensku. Mladý pár se rozhodl, že bude bydlet společně s Karlem Čapkem v pražském bytě v Říční ulici, což znamenalo, že ani touto událostí se nezpřetrhaly silné vazby mezi bratry.

Následující roky byly umělecky plodné, především ve tvorbě knižních grafik, jež vyvrcholila v letech 1925 – 1927. Josef Čapek však nezanedbal ani svou literární část osobnosti. V roce 1920 vydal knihu s názvem „*Nejskromnější umění*“, v níž se nezabýval pouze uznávaným uměním, ale hledal umění v každodenních, lidových věcech, jako jsou například vývěsní štíty obchodníků, či nábytkářské vybavení domácnosti.

Bratři Čapkové brali inspiraci pro svá díla, dá se říct, všude okolo sebe. Zdárným příkladem je i divadelní hra „*Ze života hmyzu*“, která vznikla inspirací knihy J. H. Fabera „*Život hmyzu*“. Tato hra pak vyšla v roce 1921 a prvního provedení se dočkala o rok později. Z knihy J. H. Fabera „*Život hmyzu*“ také vzešel první nápad na dílo Karla Čapka R. U. R., kde mu Josef Čapek pomohl vymyslet název pro stroje „*Roboti*“

Pod vlivem úspěchu hry „*Ze života hmyzu*“ v roce 1922 pak Josef Čapek začal psát divadelní představení s názvem „*Zemně mnoha jmen*“, které vyšlo a premiéru mělo o rok později. Sám napsal ještě i torzo hry „*Gassirova loutna*“, která byla námětově přejata z lidové tvorby přírodních národů.

V tomto období působil také jako jevištní výtvarník, kdy ztvárňoval nejen hry svého bratra, ale i hry dalších umělců, mezi něž patřil například Heiberg, či Zeyer. Tato činnost trvala deset let, od roku 1922 do roku 1932, kdy vytvořil okolo sedmdesáti scénografií.

Josef Čapek napsal i dva filmové scénáře „*Moc pověry*“ a „*Lakomec*“, které ale nikdy nebyly zfilmovány. Josef Čapek viděl ve filmech nový způsob vyjadřování a nové možnosti, které vyjádřit nemohl. Oba tyto scénáře spojuje cit, který hlavním postavám chybí a který je nahrazen touhou, jež se nedá ukojit.

Neopomínal ani beletristická díla. V roce 1920 vydal beletrii „*Sestup z Araratu*“, která měla být oslavou života, po válečných útrapách. O tři roky později, roku 1923 vydal beletrii „*Pro delfína*“, v jejíž úspěch mezi čtenáři sám nevěřil. Poslední beletristickým dílem Josefa Čapka je „*Okradli chudého*“, kde se zabývá myšlenkou bohatství a chudoby. Bohumil k tomuto dílu dodává, že autor „*Měl vlastně vztah k světu chudých lidí.*“²⁴

Největší část obživy přinesla však Josefu Čapkovi novinářina. V letech 1921 až 1939 působil v „*Lidových novinách*“ nejen jako kritik a přispěvatel článků do novin, ale také jako kreslíř a výtvarný referent kulturní rubriky. Ani zde dle slov Jarmily Čapkové to neměl její manžel jednoduché. O jeho odstranění usilovali dva přední zástupci ze spolku Mánes. Z článků, které noviny otiskly, pak vzešla díla: „*Umělý člověk*“, „*Málo o mnohém*“ a „*Ledacos*“

30. 4. 1923 se Josefu Čapkovi a Jarmile Čapkové, rozené Pospíšilové narodila dcera Alena. Josef Čapek se i s rodinou nejdříve odstěhovali na přechodnou dobu do domu tchýně, Zdenky Pospíšilové, na Mírové náměstí, pak ale oba bratři společným úsilím dostavěli dvojvilu, která měla i velkou zahradu ležící na území dnešních pražských Vinohradů. V roce

²⁴ MRÁZ, Bohumil. *Josef Čapek*. Praha : Horizont, nakladatelství Socialistické akademie ČSSR, 1987, s. 108. ISBN 40-055-87.

1925 se do jedné části přestěhovala mladá rodina Josefa Čapka a do druhé se nastěhoval Karel Čapek s otcem.

V roce 1924 vyšla první monografie Josefa Čapka s uveřejněním jeho čtyřiceti reprodukcí, ke kterým Karel Čapek společně s Václavem Špálou dodali text. Další monografie vznikla v roce 1937 a to pod vedením Vítězslava Nezvala a o malířství pod vedením Jaromíra Pečírky.

Propojením textu a obrazu pak vznikl "ilustrovaný fejeton", který nese název „*Umělý člověk*“. Tato kniha pojednává o možnostech umělého člověka, který bude jednou dokonalejší, než dnešní člověk. Dá se říct, že zde nastává zlom funkce kreseb v knihách. Již netvoří paralelní příběh textu, ale nastává jimi doplnění textu.

V roce 1927 vyšla poslední společná hra bratří Čapků – „*Adam Stvořitel*“, která ve své době zůstala nepochopená. Proto se bratři Čapkovi rozhodli tuto oblast opustit. Karel Čapek pak v dopise napsal: „*Na taková díla by musel národ teprve dozrát.*“²⁵

Období od konce 20. let do první poloviny třicátých let, bylo pro Josefa Čapka šťastné navzdory tomu, že se hospodářská i politická situace země již nevyvíjela příznivým směrem. Tento pocit štěstí pocházel ze vztahu k jeho dceři Aleně. Změnu nálad Josefa Čapka je možné zaznamenat jak v malířství, tak i v próze, kde díla nabyla nových jednoduchých forem, námětů s dětmi a pro děti. Toto období také přineslo časté autorovo vzpomínání na své dětství a na venkov, kde vyrůstal.

V roce 1927 otiskl v Lidových novinách „*Povídání o pejskovi a kočičce*“, které pak vyšlo knižně o rok později. Dětský námět také uplatnil například v díle „*Povídejme si, děti*“, které ale vyšlo až v roce 1954.

V období inspirovaném dětmi se také objevila pohádka „*Můj tlustý pradědeček a loupežníci*“ vydaná poprvé v „*Nůši pohádek*“, kde byla zařazena mezi pohádky Karla Čapka. Po úpravě se objevila v „*Devateru pohádek*“ Karla Čapka pod názvem: „*První loupežnická pohádka*“ a s podnázvem: „*O tlustém pradědečkovi a loupežnících*“. Dramatizace této pohádky nesla titul: „*Dobře to dopadlo aneb tlustý pradědeček, lupiči a detektivové*“.

²⁵ MRÁZ, Bohumil. *Josef Čapek*. Praha : Horizont, nakladatelství Socialistické akademie ČSSR, 1987, s. 132-133. ISBN 40-055-87.

Tato hra měla premiéru v roce své dramatizace, tedy 29. 9. 1932 v Pražském národním divadle.

Jeho próza se nezaměřovala ovšem pouze na dětské čtenáře, ale i na dospělé, kdy se během tvorby dostával vzpomínkami do dětských let. Hlavním dílem tohoto období byl „*Stín kapradiny*“, za který byl v roce 1931 vyznamenán Státní cenou. Další státní ceny dostal za společnou tvorbu s Karlem Čapkem a to za: „dílo dramatické“ v roce 1923 a v roce 1927 za divadelní hru „*Adam Stvořitel*“.

Ne již muži, továrny, ale dětský svět, ženy, vzpomínky na dětství a slovenská Orava se pro Josefa Čapka stali hlavním námětem také v malířství. Orava se pro autora stala inspirativním místem, kde trávil dovolenou s rodinou a s hudebním skladatelem Jaroslavem Křičkou, s nímž se zde blízce spřátelil.

V Čapkově novinářské činnosti se objevila řada dalších námětů pro jeho tvorbu. Své filozofické úvahy zrcadlil například v článku „*Život na dluh*“, kde se zabýval myšlenkou světového trendu kvality, tedy tím, zda je opravdu vše světové lepší než to české. Jaroslav Slavík v díle spatřuje: „*náznak živelně vznikajícího integrovaného pohledu na primitivní a lidové umění.*“²⁶ Další filozofická pojednání se objevila v příspěvku „*Co má člověk z umění*“, či v esejí „*Umění a život*“. Čapkovy rozvažování nad životem pak vyvrcholilo v knize „*Kulhavý poutník*“, která vyšla v roce 1936.

Politická situace ve třicátých letech se začala upírat na fašismus. Na tuto situaci bratři Čapkové také otevřeně a ostře reagovali. Odmítali radikální směry, které by vedly k revoluci, a preferovali středové strany vedoucí k evoluci. Nicméně Josef Čapek pak sám vybízel ke změně a k aktivitě národa například hesly, které užil v díle „*Psáno do mraků*“, o jejich existenci se však nikomu nezmínil, takže byla málem zapomenuta.: „*Netrpíš -li sám, trpí-li jiní stejně vedle tebe, křič, vzpírej se, bojuj, učin bouři*“²⁷ Tento svůj postoj proti fašismu vyjadřoval i satirickými a protifašistickými karikaturami, které vycházely v Lidových novinách.

²⁶ SLAVÍK, Jaroslav a JIŘÍ OPELÍK. *Josef Čapek*. Praha : Nakladatelství TORST, 1996, s. 443. ISBN 80-85639-92-0.

²⁷ ČAPEK, Josef. *Psáno do mraků: 1936-1939*. Praha: Pražská edice, 1993, s. 267. ISBN 80-901509-0-X.

Rok 1938 by pro Josefa Čapka v mnohých ohledech posledním. Nejen, že podnikl závěrečnou cestu do zahraničí, tedy konkrétně do Sovětského Svazu, ale také se spolu s rodinou zúčastnili poslední dovolené na Oravském zámku.

V tomto roce je také datovaná jeho poslední vydaná kniha s názvem „*Umění přírodních národů*“. Tato kniha byla u nás ojedinělým exemplářem tohoto tématu.

V září téhož roku, po Mnichovské dohodě, se mohli bratři Čapkové společně i s dalšími umělci rozhodnout pro exil v zahraničí. Nicméně oba tento odchod odmítli.

25. prosince 1938 zemřel Karel Čapek na chřipku, ke které se přidal zápal plic. Ovšem ani ona frustrující událost nezastavila Josefa Čapka a i nadále bojoval proti fašismu, sice ne již tak otevřeně, jako v minulých letech, přesto se nebál použít přímo výroky samotného Hitlera. Za tyto své postoje byl 1. 9. 1939 v době své dovolené v Želivi u Humpolce zadržen a následně poslán do koncentračního tábora Dachau u Mnichova. Odtud se dostal do Buchenwaldu, kde pracoval nejdříve jako zahradník a pak byl přidělen do písmomalířské dílny, v níž maloval rodokmeny významných estébáckých příslušníků. V tomto táboře překládal básně, kterých se dochovalo pouze sedm. Jsou to překlady z angličtiny a španělštiny, jež byly spolu i s drobnými skicami zachráněny Bohumilem Přikrylem.

Na jaře roku 1942 dostal úplavici, kterou sice přežil, ale v jejím důsledku se mu zhoršil zrak, takže byl převezen do Sachsenhausenu. Zde opět pracoval v malířské dílně, kde maloval různé obrazy dle fotografických předloh. Z nevyjasněných příčin se dostal do berlínského vězení Alexanderplatz. V zařízení panovaly velice špatné podmínky. Vězni museli žít bez možnosti hygieny, čerstvého vzduchu, světla i místa k sezení. Odtud byl po sedmi týdnech převezen zpět do Sachsenhausenu. Na podzim roku 1943 byla dílna zavřena, z tohoto důvodu Josefa Čapka přemístili do truhlářské dílny. Po prodělání druhé nemoci zůstal díky českým spoluvězňům, zvláště pak díky Janu Škoprlíkovi, v nemocnici jako písař. Zde vzniklo okolo 130 básní, ze kterých později Vladimír Holan uspořádal básnickou sbírku „*Básně z koncentračního tábora*“.

Ačkoli byl Josef Čapek vězněn, nepřišel o naději. V této své víře také povzbuzoval ostatní vězně nejen slovy, ale i svými básněmi, které se v koncentračním táboře šířili opisnou formou. Josef Čapek zůstal tedy tvořivý i v těchto podmínkách. Z jeho tvorby nikdy nevymizely náměty dětí, které byly však prostřídány tvrdou realitou.

25. 2. 1945 byl na doporučení lékaře přemístěn do vyhlazovacího tábora v Bergen-Belsenu, kde s největší pravděpodobností zemřel na tyfus. Přesný datum úmrtí není znám, ale podle svědectví MUDr. A. J. Trojana žil ještě 4. 4. 1945. Podle nepodložených informací mohl být naživu ještě dva dny před osvobozením tábora, tedy 13. 4. 1945. Pravdu se ovšem nepodařilo dohledat ani jeho ženě Jarmile Čapkové, která se aktivně vložila do pátrání po svém manželovi Josefu Čapkovi.

3 Baladičnost Stínu kapradiny

3.1 Próza Stín kapradiny v zrcadle literární vědy a kritiky

Josef Čapek zkoušel mnoho stylů a forem. Mezi ně patřila i balada. Svůj vztah k folkloristice vyjádřil Josef Čapek již v díle „*Nejskromnější umění*“, ovšem o baladickém rázu můžeme hovořit až v díle nazvaném „*Stín Kapradiny*“.

„*Stín Kapradiny*“ je považované za nejčtenější dílo Josefa Čapka a také za nejrozsáhlejší a nejepičtější prózu, kterou kdy napsal. Vycházela nejprve v Lidových novinách jako čtení na pokračování, ale ještě téhož roku, tedy v roce 1930 vyšla i knižně. Toto dílo se dočkalo i filmového zpracování, natočeného Františkem Vlácilím v roce 1985.

Pro svou netradičnost toto dílo vzbudilo velkou vlnu zájmu i ze strany literární vědy a kritiky, která dílo hojně komentovala a rozebírala.

První z reflektovaných oblastí byl baladický ráz díla. Sezima tento román nazval „*Lesní balada prózou*“²⁸, František Götz se o něm vyjádřil jako o „*baladě dvou malých lidských živočichů*“²⁹ Tragičnost balady František Götz našel v autorově osobním „*nikdy nevyhlášeném smutku*“³⁰, jehož příčinu nedokázal pochopit. Smutek, který se stal základem pro baladu, pak spatřuje již v díle „*Lélio*“, jež uvedl jako předchůdce baladické formy díla „*Stín kapradiny*“.

Bohumil Mráz vyjmenovává typické znaky pro baladu a následně dochází k tvrzení, že toto dílo je bezpochyby balada. „*Má všechny typické znaky balady: hrůznost děje a ponurou atmosféru, marnost zápasu člověka s nepřátelskou přírodou zosobněnou nadpřirozenými bytostmi i s vlastními zhoubnými vášněmi, jimž nakonec podlehně, fantastičnost líčení, citové zabarvení a subjektivismus, jež jej přibližují k lyrice, vystupňování děje, který se mně v dialog jako v dramatu, nežli dospěje k tragickému konci.*“³¹

Petr Mareš vidí baladičnost díla také v několika rovinách. Jednak v jazykové rovině, použitím některých motivů, ale i v celkovém vyznění díla, tedy ve vině a následujícím trestu.

²⁸ SEZIMA, Karel: *Z nové nové tvorby románové*. VII. Lumír 57, 1930–1931, č. 4, s. 196

²⁹ GÖTZ, František. *Vývoj Josefa Čapka k epické formě*. Národní osvobození 7, 1930, č. 260, s. 4

³⁰ GÖTZ, František. *Vývoj Josefa Čapka k epické formě*. Národní osvobození 7, 1930, č. 260, s. 4

³¹ MRÁZ, Bohumil. *Josef Čapek*. Praha : Horizont, nakladatelství Socialistické akademie ČSSR, 1987, s. 141. ISBN 40-055-87.

Jiří Opelík toto dílo zařazuje mezi folklorní balady, a to z několika hledisek. Jedna díky blízkosti užívaného jazyka díla s jazykem užívaným ve folklorních baladách. Dále ji sem řadí díky opakování výpovědí a motivům, které spolu kontrastují, ale i díky motivům ožvlých mrtvých, či nadpřirozených věcí. Zároveň ale upozorňuje, že užití balady jako formy nebylo pro Josefa Čapka prioritou, ale vyplynutím z koncepce příběhu.

Právě díky jazykovým prostředkům, konkrétně v užívání apostrof, zařadil i Vítězslav Nezval tuto prózu do baladického stylu, konkrétně mezi jarmareční balady.

Josef Slavík ve svém díle „*Josef Čapek*“ shledává baladičnost hlavně v celkovém vyznění díla, jež obsahuje klasický baladický motiv viny a trestu, ale také v tragice, kterou způsobuje jakákoliv nemožnost ovlivnění důsledků lidských činů. Přičemž dílo „*Stín kapradiny*“ zařadil mezi nejvýznamnější česká baladická díla své doby.

Další oblastí, která literární vědce a kritiky zaujala, byl námět a děj balady. Karel Sezima se hned v úvodu své kritiky k nezvyklosti tématu vyjádřil tak, že toto dílo je námětově podobné spíše Karlu Čapkovi, než jeho bratru Josefovi Čapkovi.

Nezvyklost a netypičnost užitého tématu, jazyka i formy tkví pravděpodobně v tom, že jak sám Josef Čapek uvedl, je toto dílo psané na zakázku Arnoštu Heinrichovi, šéfredaktorovi Lidových novin, který chtěl, aby „[...] *to bylo pro chudý lid, prosté, čitelné – a kde by to bylo složité, aby to ten chudý lid nepoznal a nemrzelo se. Ale psal jsem to přece pořádně a poctivě a dával jsem tam prožitého, co jsem mohl* [...]“³²

Karel Sezima uvádí, že Josef Čapek dosahuje srozumitelnosti právě upouštěním od zastřených a fragmentárních náznaků a výskytem konkrétnosti.

Jiří Opelík shledává „*Stín kapradiny*“ zajímavým také pro svou netradiční koncepci příběhu, který začíná zápletkou dostávající se přes různá dobrodružství až k dramatickému rozuzlení končící smrtí. Tento pro Josefa Čapka netradiční postup přisuzuje Jiří Opelík hlavně autorovu aktuálnímu zájmu o tvorbu filmového scénáře. „[...] *našel slučivost prvků na oko disparátních a ovládl obojí pásmo, vnějškového napětí fabulačního i spodní alegorické*

³² FLORIAN, Josef Dopis 23. 10. 1930 in OPELÍK, Jiří. *Josef Čapek*. Paha : Nakladatelství Melantrich, 1980, s.189. ISBN 32-034-80.

motivace, takže se vespolek umocňují. Slovem, podařilo se mu vytvořit si vlastní typ formový.“³³

Zajímavostí tohoto díla je také poměrně velká lyrická část díla. Tu ale například Miroslav Rutte odsoudil, jako nedostatečnou pro osamostatnění od druhé formy, tedy od epiky. I Arne Novák vytýká Josefu Čapkovi časté lyrické pasáže, které „[...] zesilují v celkové perspektivě dojem rušnosti napínavého *Stínu kapradiny*“.³⁴ Zároveň si je ale vědom, že Josef Čapek měl tendenci k lyrizování, a proto to v celkovém výčtu hodnotí kladně, tedy jako autorův posun s tím, že je zesílena epika díla. Jiří Opelík vidí v lyrismu a i v konkrétních částech díla mimo jiné i spojení literatury a malby. Příkladem uvádí malby s dětmi a také výskyt dětských postav ve „*Stínu kapradiny*“.

Dětství se v knize odráží hned několikrát. Jak Götz poukazuje, tento motiv shledává v jednání hlavních postav, které jako by ztrácely myšlení dospělého a docházeli k dětskému myšlení. Podle Jaroslava Slavíka je krajina odehrávaného příběhu shodná s místem, které bylo Josefu Čapkovi blízké, tedy s Podkrkonoším.

Dalším námětem jsou mytologické prvky, které hledal ukryté pod realitou Miroslav Rutte. Tuto mytologii spatřuje v pravěku, tedy ve znázornění lesa a života v pravěké podobě. Podle tohoto souzení našel v díle zdařilé pouze některé části a o zbytku se vyjádřil takto: „[...] zůstal při šedivém, někdy i mnohomluvně popisném realismu, který vám chvílemi vnucuje dojem, že autor rozvádí a někdy i preciózně nakrucuje své detaily, protože nemá právě nadbytek vnějšího ani vnitřního obsahu.“³⁵

Co se týče stylu díla, Josef Heiduk v něm nachází prvky novinářské tvorby, kterou nehodnotí jako ideální formu pro tento žánr, a také vytýká jazykovou stránku díla. „*Leckde zůstal příliš novinářský, příliš vypočítavý na čtenářovu psychu, leckde mnohomluvný a příliš lidový.*“³⁶

Zato Antonín Matěj Píša dílo označuje jako tvorbu po všech stránkách kvalitní a umělecky hodnotnou.

³³ SEZIMA, Karel: *Z nové nové tvorby románové*. VII. Lumír 57, 1930–1931, č. 4, s. 195

³⁴ NOVÁK, Arne: Kriminální balada Josefa Čapka. Lidové noviny 38. 1930, č. 516, (12. 10.), s. 9.

³⁵ RUTTE, Miroslav: Realismus s mytologickými obrysy. Národní listy 70, 1930, č. 281, (12. 10.), s. 10.

³⁶ HEYDUK, Josef: Josef Čapek: Stín kapradiny. Venkov 25, 1930, č. 239, (10. 10.), s. 9

Jak můžeme pozorovat, názory kritiků se liší, ale jak uvádí Petr Mareš „převládající hodnocení bylo pozitivní.“³⁷

3.2 Kompozice díla Stín kapradiny a charakteristika hlavních postav

Román není rozdělený na kapitoly, ale pouze do oddílů, které jsou označeny hvězdičkou. Vyskytují se různé velké celky, od jedno-odstavcových pasáží, po ty několika stránkové. Z hlediska jazykového rozboru se v textu objevuje přímá řeč, dialogy, ale také monology a úvahy jak hlavních postav, tak i vypravěče. Celou knihou prochází vševědoucí vypravěč, který komentuje chování hlavních postav: *"Povídají si, že si jdou, kam se jim chce, ale zajisté, že Strach je tím vůdcem."*³⁸ Dále se zde vyskytují popisy přírody a celkového prostředí, prožitků a úvahy o životě. Popisy krajiny jsou v knize rozsáhlé a dotváří spolu s barvami celkový obraz situace, v níž se postavy vyskytují. *„Ačkoliv vegetace v této době nevykazuje už mnoho květů, cosi neurčitého, třebaže bychom při prvním pohledu ještě nerozlišovali barvu a tvar, z ní promlouvá mladost a smavým bohatstvím. Je to jiná krajina, než byla ta sychravě nemluvná, kterou včera prošli v šelestivých mlhách a pod závoji dešťů. Jsou na vápenci.“*³⁹ Tato ukázka je spojena jak s typem lesa, počasím, tak i s vyobrazením nálady hlavních postav. Celé dílo působí meditativně a je směřované na vnitřní prožitky. *„Dobře, že zmizel. Jeho by měli chytit, ale nás ne, jenom nás ne! Měl jsem do něho střílet, mračí se Ruda, měl jsem do něho střílet a bylo to. To jsem měl udělat. Ale mám někdy příliš dobrou povahu, tak je to.“*⁴⁰

Dílo vypráví osud dvou mladých chlapců Rudy Aksamita a Václava Kaly, kteří se nechali unést chtíčem a pocitem nepřemožitelnosti. V tomto rozpoložení zavraždili hajného, který je přistihl při pytlacení. Teprve při útěku jim postupně dochází, co vlastně udělali. Při rozvažování nad svým skutkem došli k závěru, že se musí zbavit všech věcí, které by je mohly usvědčit ze spáchaného zločinu. První, co odhodili, byla trofej, na kterou byli ještě před chvílí tolik pyšní. Pak rozmýšleli, co ještě nechat v lese a jak se vrátit domů. Když si však představili, co vše by následovalo, rozhodli se raději pro úkryt v lese. Na své cestě

³⁷ MAREŠ, Petr: Komentář in ČAPEK, Josef: *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Ed. Jana Pupcunová, s. 353. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005

³⁸ ČAPEK, Josef. *Stín kapradiny*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 18. Mozaika. ISBN 978-80-7429-13-19

³⁹ ČAPEK, Josef a Jana PAPCUNOVÁ, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 153. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

⁴⁰ ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 152. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

se nejprve schovávali, ale osamělost s sebou nesla neustále přemýšlení nad hrůzostrašným činem, strach a výčitky svědomí. Ty se snažili umlčet získáním pocitu nepřemožitelnosti, který jim společně chlapeckou naivitou dovoloval vyjít z úkrytu a veřejně se procházet mimo les. Svou neohroženost si postupně dokazovali i pácháním dalších trestných činů. Ať už se jednalo o vykradení domu a jeho zapálení, snahu znásilnit Marii Rousovou, švadlenku, která se ale nakonec dvojici ubránila, nebo o vraždu mladého četníka. Po těchto skutcích však autor poměrně rychle ukončuje děj, a to honbou obou hlavních postav nejen vlastním svědomím, ale také lidmi, kteří s nimi pro jejich temné skutky neměli slitování. Celý příběh tedy nejen začíná dvojí smrtí, tedy smrtí srnce a hajného, ale také končí dvojím úmrtím, Rudy Aksamita a následně i Václava Kaly, který se raději zastřelí sám, než aby snášel chystaný trest.

Základní povahové rysy hlavních postav vykresluje autor zcela rozdílně. Václav Kala je vyobrazen jako přemýšlivý a bázlivý člověk, kdežto Ruda Aksamit vládne nad Václavem Kalou svou rozhodností a sebevědomím. „*Tam na té straně nebo tam či snad tamhle dole bychom někoho potkali, kdo o nás ví. Už je to tak, už nás sem ten (mrtvý) hajný předběhl. Kdo ví, jak je ho tu všude plno – a nás taky. A pak nás předběhne ta krádež. Ruda povídá, že se nebojí. Já také ne, to ať si nikdo nemyslí; ale je to zatracené živobyčí. Je to otrava, žere to v nitru Rudově, zrovna teď, když jsme si to tak trošku zaonačili. Ted’ jen už abychom byli odtud hodně dál.*“⁴¹ Právě pro Rudovu vůdčí schopnost a Vaškovu oddanost se na začátku Ruda a Vašek vnímali jako bratři. Ruda byl starší a v očích Vaška byl ideálem, kterému se chtěl i za cenu lži vyrovnat. Snažil se mu vždy ve všem stačit, ať již v kroku, či zkušenostech. Vše, co udělal Ruda, bylo pro Vaška bezpochyby dobře řešeno. Například ještě i po vykradení domu Vašek nedokáže vyhodnotit situaci správně a ve svém vzoru vidí moudrého a schopného společníka „*Povídám, dobře jsme to tam pořídili,*“ obrací se Ruda k Vaškovi, „*Neřek’ jsem ti já, že si už nějak pomůžem? Na moje slova se můžeš, holenku, spolehnout.*“ „*Výtečně, Rudo, znamenitě jsme to udělali. Jsme my to nějáci ostří hoši, my dva. Člověče, já ti tam dělal dílo! Ti budou vyvalovat oči, selští chomouti, až uvidí, jak jsme jim to tam zřídili!*“⁴²

Charakter hlavních postav se ale během „*Stínu Kapradiny*“ vyvíjí. V průběhu knihy Vašek již začíná pochybovat o správnosti Rudova jednání a na konci knihy dokonce vidí

⁴¹ ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 137. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

⁴² ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 125. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

nepopíratelnou chybu v Rudově jednání. Například po probrání se z druhé vražedné noci vytýká Václav Rudovi jeho čin: „*Cos to, Rudo, udělal?*“ *Zatřásl Vašek těžkým spáčem, „cos to udělal!*“⁴³ Když se začteme do knihy trochu pozorněji, zjistíme, že to byl Ruda, kdo vymýšlel všechny trestné činy, a Vašek se do nich bezhlavě zapojoval. Josef Čapek vkládá Rudovi do úst i myšlenku na změnu osobnosti, kterou ale Ruda zásadně odmítne: „*Nemohu býti dobrý... Kdybych byl dobrý, svět by mne zahubil. Není to snadné nésti na sobě tíhu tohoto světa ve zlém, ale jinak to nejde. Ne, nejde to jinak a jaké to je, takové to je, na tom se nedá nic změnit*“⁴⁴ Tímto autor upozorňuje na naše vzory, které mohou být jak kladné, tak i záporné. Je dobré mít vzor, ale je třeba si vybírat správné vzory.

Za jistou proměnu hlavních postav mohlo několik faktorů. Mezi hlavní faktory patří svědomí, které se projevovalo v různé intenzitě v pocitech radosti a naděje, či smutku i strachu. Tyto dva protipóly se během díla neustále střídají.

Již v prvních řádcích knihy se tento souboj nálad projevuje. „*Pytlácká radost se naráz v žilách zastavila a náhlým přetlakem vyvřela v lávu rudého vzteku.*“⁴⁵ Jedná se zde o hrdost a s tím spojenou i radost hlavních postav zapříčiněnou úspěšným lovem srnce. Tato euforie v kombinaci s příchodem vztekem a mladickou nerozvážeností způsobila záchvěv pudů, který hlavní postavy neukočírovaly. Za touto reakcí následoval strach, který se zde poprvé objevil a během celého příběhu hlavní postavy již neopustil, Pouze se střídal s dalšími pocity, ať již s neohrožeností, s pocitem volnosti, všemohoucností a s pýchou, či s úzkostí a nenávistí. Z textu také vyplývá, že po vykonání zločinu nenašli uspokojující pocit, který očekávali, a též, že si vůbec nedokázali uvědomit následky svých činů. V následující ukázce sám autor líčí afektovanost děje. „*To tělo bylo přece už bez života, není v něm krve ani duše, už necítí ani nevnímá, a ještě je bijí a kopají. To byl vražděn hněv hněvem, zášť záští, pořádek zločinem a právo zlým strachem, ten nebožtík byl proto tak lítě pobíjen, protože se pořád nezdál mrtvý dost.*“⁴⁶

⁴³ ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 191. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

⁴⁴ ČAPEK, Josef. *Stín kapradiny*. Vyd.1. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 94. Mozaika. ISBN 978-80-7429-13-19

⁴⁵ ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 97. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

⁴⁶ ČAPEK, Josef a Jana PAPCUNOVÁ, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 87-88. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

Dle mého názoru chtěl autor touto myšlenkou upozornit na to, že lidé často dělají činy bez rozmyšlení a zvážení možných následků. Pak, ač toho litují, se ocitají tam, kde nechtěli být, v kolotoči následujících událostí.

Motivace takovýchto činů je různá. Dokonce i u hlavních postav během četby knihy zjišťujeme, že není tak jednoznačná a povrchní, jak se zdá z prvních řádků, ale že se jedná o mnohem hlubší zápletku. Hlavním důvodem, který způsobil překročení hranice zákonů a způsobení trestné činnosti, je potřeba pocitu svobody. Svoboda je krásná věc a lidé jsou šťastní, pokud jí mají alespoň v určité míře. Také hlavní postavy jsou krátce po činu oblaženi pocitem svobody: „*Ty blaživý hluku volnosti! Je ie ié, uidy uidy ió, ra rá! Tam ti dva, nahoře v mlázi, dýchají ten Mír míru, ten den jako by muzika hrála, neomezené spoléhání. Jim by se tak chtělo výskat, ó přetékající poháre svobody, ó přátelství! ach, a uidy uidy ió ra rá!*“⁴⁷

Autor ale dílem ukazuje, že každá svoboda má své hranice, takže člověk není v podstatě nikdy zcela volný a není nikdy plně svým pánem. Musí se vždy něčemu podřizovat, ať již společnosti, rodině, svědomí, či majetku.

Oba mladí protagonisté tuto svobodu doma postrádali. Ve svých vzpomínkách líčí své domovy jako vězení, ze kterého chtěli uniknout. Ruda i Vašek museli doma pracovat a to se jim nelíbilo. Nejprve byly jejich vzpomínky na domov plné odporu: „*Haha, Rudo, bývali jsme to volové! Když si tak řeknu, co jsem se doma nadřel! Co já jsem doma zkusil! Jakého já užil života!*“⁴⁸ Ruda na práci v kamenolomu vzpomínal následovně: „*Koukej na tyhle moje ruce: taková je, holenku, práce s kamenem. Těch metrůků, těch tvrdých rohů, těch ostrých hran, co tyto moje krvavé ruce se nanosily! Ať mně někdo ukáže na světě druhého člověka, který by vydržel, co jsem musel vydržet já.*“⁴⁹ Načež Vašek ve vzpomínkách vidí hlavní příčinu nesvobody nejprve ve hlídání mladšího sourozence Mirečka. „*Mireček omezuje jeho svobodu, deptá jeho osobnost; svýma vratkýma nožičkama ochromuje Mireček jeho čínorodost, spoutává ho svým nešikovným tělíčkem, utlačuje jeho duši svou dvouletou*

⁴⁷ ČAPEK, Josef a Jana PAPCUNOVÁ, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 105. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

⁴⁸ ČAPEK, Josef a Jana PAPCUNOVÁ, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 129. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

⁴⁹ ČAPEK, Josef a Jana PAPCUNOVÁ, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 129. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

*hloupostí, váže na zemi, na vzduchu i ve vodě všechn jeho vzlet.*⁵⁰ Následně uvádí jako hlavní zdroj nesvobody práci a výchovné prostředky svých rodičů. „*Co já jsem musel vydržet, jaké žebrácké dřiny a jakých ran. Já byl bit holí, řemenem, polenem a motyčkou, já byl bit provazem, kůlem, dřevákem, bičem, řetězem a lopatou, bit při práci, bit při jídle i při spaní, bit vším, co komu do ruky přišlo – takové rodiče měl jsem já!*“⁵¹

Vedla je touha, že jsou zrozeni pro něco víc, než jen na tvrdou práci, která je nebavila. Později však zjistili, že právě doma jim bylo lépe, než na té cestě, kterou si zvolili. Ruda si dokonce i kamení oblíbil a rád by s ním pracoval, ale už bylo pozdě. Tak i mnozí mladí lidé chtějí být svobodní a chtějí dosáhnout velkolepého cíle. Něčeho víc, než co jim radí jejich upracovaní rodiče, ale musí si dávat dobrý pozor, aby neskončili právě na opačné straně, než chtěli.

Jak jsem již prvně uvedla, autor v díle vyjadřuje myšlenku, že pocit svobody je omezen i majetkem. Tato situace ve „*Stínu Kapradiny*“ nastává, když si hlavní postavy začaly uvědomovat důležitost majetku a lidskou potřebu něco vlastnit. Následuje výčet několika myšlenek skrytých v myšlenkových pochodech jak vypravěče, tak i hlavních postav. První uvádím jednu z hlavních úvah pojednávající o vztah člověka k majetku, a to i opačně. „*Majetek touží mít člověka svým majetkem.*“⁵² Autor upozorňuje na problém vlastnictví, kdy lidé staví majetek před veškeré morální hodnoty, čímž si je majetek vlastně zotročil. Již nevládne člověk majetku, ale naopak. Další riziko vidí autor ve chťiči. Ruda nad touto problematikou přemýšlí poté, co vykradli cizí stavení. „*Haha člověče, nikdy nejsi celým majitelem svého majetku, dokud má na něj zálsk někdo jiný.*“⁵³ Člověka bez majetku pak přirovnává ke zvířatům. Příkladem může být následující ukázka: „*Lehce probíhá zajíc stinným úvalem, neboť nenese na svých lopatkách nic, než svůj sivý chlup.*“⁵⁴ Tento citát vystihuje, jak je člověk nemající přílišného majetku volný. Současně však autor poukazuje na potřebu člověka něco vlastnit, což dokazují následujícím citátem: „*Šťastno ti člověče, dokud náležíš svému vlastnictví... svému ranci, který – jsa na tom lépe než zajíc a brouk,*

⁵⁰ ČAPEK, Josef a Jana PAPCUNOVÁ, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 118. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

⁵¹ ČAPEK, Josef a Jana PAPCUNOVÁ, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 129. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

⁵² ČAPEK, Josef. *Stín kapradiny*. Vyd.1. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 42. Mozaika. ISBN 978-80-7429-13-19

⁵³ ČAPEK, Josef. *Stín kapradiny*. Vyd.1. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 43. Mozaika. ISBN 978-80-7429-13-19

⁵⁴ ČAPEK, Josef. *Stín kapradiny*. Vyd.1. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 41. Mozaika. ISBN 978-80-7429-13-19

či pták – si s sebou neseš“.⁵⁵ Další vztah k majetku můžeme najít v citátu popisujícím v podstatě známé tvrzení, že šaty dělají člověka: „Ty krásné moje zbožíčko, moje, moje, ty nová látka, tělu ke službě i k okrase, hoj, vy čerstvé šaty! Shazuje ze sebe to staré a opotřebené, vstupuje člověk z horšího k lepšímu. Jářku, vždyť to je, jako by ze sebe svlékal starou kůži, kus podoby starého omrzelého života i s ledasčím, co v něm bylo; nebo je to, jako by vcházel do nových bran: Což, aby se tak život zbrusu nový a lepší před tebou otevřel?“⁵⁶

Dále v oblasti majetkových vztahů s člověkem řeší Josef Čapek i otázku financí. Kdo má peníze, ten má moc, a kdo má moc, ten má autoritu. Své tvrzení dokládám na následujícím výňatku: „Takového (bohatého) Rudu by jen tak nehonili, jako tady nás“.⁵⁷ Autor se také zamýšlí nad jejich užitím. Přeci jen ti, kdo se dostanou k penězům, s nimi často neumí hospodařit a promrhají je. Což se stalo i hlavním postavám, které ukradené peníze nesmyslně prohýřily za alkohol a cigarety, místo toho, aby odjely daleko od místa činu. Přičemž hned na začátku příběhu Václav Kala a Ruda Aksamit opravdu autobusem jeli, ale urazili jen nepatrnou vzdálenost. „Kus cesty se vezli autobusem; libě jest člověku šetřiti svých nohou, netrmáceli jich zbůhdarma na pěší cestě životem, i když lýtka jsou ještě mladá a pružná a v pevných kolenou to ještě nelupe“⁵⁸

3.3 Prostředky baladičnosti

Josef Čapek dosáhl baladičnosti ve „Stínu kapradiny“ hlavní dějovou linií, která nese v sobě morální podtext v pojetí viny a trestu, jež se vyznačuje určitou kruhovitostí, která je znázorněna v dvojité vraždě spáchané hlavními postavami na začátku knihy a na konci se jedná též o dvojí smrt, tentokrát spáchanou lidmi na hlavních postavách, ale také prací s motivy barev, prostředí tajuplného lesa a motivem smrti.

Díky malířským znalostem dokázal Josef Čapek mistrně vyobrazit, jako na malířském plátně, různé nálady, prožitky i prostředí. Hned na první pohled si můžeme všimnout, že autor

⁵⁵ ČAPEK, Josef. *Stín kapradiny*. Vyd.1. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 42. Mozaika. ISBN 978-80-7429-13-19

⁵⁶ ČAPEK, Josef. *Stín kapradiny*. Vyd.1. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 46. Mozaika. ISBN 978-80-7429-13-19

⁵⁷ ČAPEK, Josef. *Stín kapradiny*. Vyd.1. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 60. Mozaika. ISBN 978-80-7429-13-19

⁵⁸ ČAPEK, Josef a Jana PAPCUNOVÁ, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 128-129. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

v textu používá barvy. Vzhledem k tomu, že Josef Čapek nebyl jen spisovatel, ale i malíř, je tedy evidentní, že nápaditá barvitost tohoto díla je záměrná.

Text začíná větou, která obsahuje hned čtyři barvy. "*Ty modrý, černý a zelený lese, ty lese hnědý a mlhavý.*"⁵⁹ Celkové užití barev nás může vtáhnout do tmavého podzimního lesa, ale během čtení knihy zjistíme, že se nacházíme spíše na konci léta, než na konci podzimu. Zamyslíme-li se nad touto větou trochu jiným způsobem, dá se rozdělit na dvě části. První část je pohled hochů, kteří vykonají zločin. Druhá část je pohled lidí, kteří honí provinilce. První část věty obsahuje tyto barvy: modrá barva je barva dálky, jež bude hlavní postavy po celý příběh provázet, a kterou musí, pokud budou chtít přežít, absolvovat. Zelená je barva rovnováhy, bezpečí, jež hrdinové v lese budou mít, dokud ho neopustí. A černá je barva smrti, která je celým lesem bude provázet. Ať už se jedná o smrt, kterou v lese způsobí, ale hlavně smrti, jež právě v lese naleznou. Zbýlá část věty nám přináší pohled druhé tedy občanů domáhajících se spravedlnosti. Hnědá barva je barva vážnosti a představy morálního pořádku, který chtěli znovu nastolit. Poslední přívlastek je mlhavý. Ten přináší nejistotu a možnost skrytí se. Takže hned na začátku knihy může pozorný čtenář vytušit, co se v tomto díle bude odehrávat.

I v následujících částech knihy si můžeme všimnout poměrně častého užití barev, které se nevyskytují jen pro vykreslení charakteru krajiny, ale mají určitou symboliku, příkladem uvádím tedy ještě jednu situaci. „*Ach, jak se mně ten šedivý mokrý kámen protiví, ale krásná je peřina červeně pruhovaná; i kdyby jakkoliv špinavá a zvalená, byla by dobrá, když by suchá byla. A ten černý, rozmočený zbytek po ohni, hu! jak je šeredný.*“⁶⁰ Jedná se o vyjádření pocitu nemocného Václava Kaly. V tomto úryvku jsou barvy hned tři. Šedá barva je symbolem nejistoty a strachu, který Vašek měl. Byl to strach ze smrti, jež mu při nemoci hrozila, ale také obava ze samoty, hrozící mu z Rudovy strany, jenž bral celou tuto událost jako zátěž. Celý výjev strachu ještě umocňuje i následné vyobrazení černé barvy, tedy barvy smrti spojené se spáleništěm. Naproti tomu se v textu staví obraz peřiny, znázorňující jeho osobu ve vzpomínkách na domov. Zobrazení špinavosti a zvalenosti peřiny dle mého názoru líčí tvrdé pracovní podmínky domova, proužkovaná peřina připodobňuje domov, který byl pro mladého Václava Kalu spojen pocitem nesvobody a vnímal ho tedy částečně

⁵⁹ ČAPEK, Josef. *Stín kapradiny*. Vyd.1. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 7. Mozaika. ISBN 978-80-7429-13-19

⁶⁰ ČAPEK, Josef a Jana PAPCUNOVÁ, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 141. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

jako vězení a červená barva znázorňuje matčinu lásku, pocitující přes všechny útrapy domácího režimu.⁶¹

Mimo hlavní postavy se v díle objevují i další záhadné postavy dodávající tajuplnost lesnímu prostředí. Jedná se o postavu starce. „- *náhle se před nimi vztyčil vysoký stařec. Na bílých vlasech, které mu spadaly až k ramenům, měl věnec upletený z haluzí, žlutavý vous mu splýval hluboko na prsa. Na těle měl dlouhé roucho, starý roztrhaný župan; jednou rukou opíral se o olistěný klacek, v druhé nesl košík s houbami. Byly tu hříby, březáci i křemenáče, zelánky i havelky, mezi tím křehké katmanky, červené i tygrované muchomůrky, dobré i jedovaté v jedné směsici, a hrouda siného mechu, vykrášená rudými korály dřínků. Vztyčiv se velkolepě, zvolal stařec hlasem mohutným: „Sláva vám a mír!“*⁶²

Tuto postavu buď můžeme vnímat opravdu jako nadpřirozenou bytost, vládce lesa, nebo se na ni dá pohledět ještě i z druhého úhlu pohledu, stejně jako se na ni dívali Václav Kala a Ruda Aksamit, tedy jako na blázna. Na této osobě je zajímavé použití hnědé barvy na zubech. „*Jen poslyš!*“ *řekl stařec a velmožný úsměv obnažil jeho hnědé zuby. „Jen poslyš a pochopíš.“*⁶³ Opět se setkáváme s hnědou barvou, tedy barvou vážnosti a morálních hodnot. Druhá věc, která mě zaujala, byla podobnost s trojicí Boží, která se skládá z boha otce, tedy staršího, Ježíše, který byl ukřižovaný a na hlavu mu nasadili trnovou korunu, a z ducha svatého, který není viditelný, avšak je všudypřítomný. Tento stařec Václavovi Kalovi a Rudolfu Aksamitovi nabízí ochranu, přijetí a přistupuje k nim s důstojností, ačkoli se zdá, že ví, že spáchali zlý čin a jsou pronásledováni. Hrdinové dostávají od starce dárek, který je má ode všeho a všech zlých chránit, avšak hlavní postavy tento dárek zahodí, starce urazí, poníží a odvrátí se od něj, jako od blázna, jenž jim nemůže být nijak prospěšný. Domnívám se, že tímto chtěl autor upozornit na skutečnost, že chlapci odmítli možnost přiklonit se k morálním hodnotám, neboť zavrhlí lásku a možnost nápravy.

S vládcem lesa se do epického příběhu dostává i poezie, kterou postava přeríkává.

⁶¹ Pocit tvrdosti práce autor líčí otevřeně na straně 49, 50. In ČAPEK, Josef. *Stín kapradiny*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 49-50. Mozaika. ISBN 978-80-7429-13-19

Nesvoboda a též láska matky je popsána na straně 124, 125. In ČAPEK, Josef. *Stín kapradiny*. Vyd.1. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 124-125. Mozaika. ISBN 978-80-7429-13-19

⁶² ČAPEK, Josef a Jana PAPCUNOVÁ, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 173. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

⁶³ ČAPEK, Josef a Jana PAPCUNOVÁ, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 174. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

Další příklad záhadné postavy, tentokrát reálné je postava zločince, která jim ukazuje, jak by Ruda s Vaškem mohli dopadnout, kdyby je nechytli. V lese se potkají s mužem skrývajícím se v křoví, majícím ve tváři vepsaný hřích a zločin, ale také pohrdání a boj o život, jenž nebyl vůbec přívětivý člověkem, a který pravděpodobně prožil podobnou situaci, jelikož až příliš dobře znal situaci, ve kterých se oni dva octli. „*Vy kluci, vy jste něco provedli, vy jste jistě něco provedli. „[...] „To se ví, v lese je špatně,“ [...] „ale kriminál, vidíte, hoši, kriminál, to je ještě horší. „[...] „Jen počkejte, co ještě zkusíte. Zle a zle. – A neujdete tomu, vy ne, vy dva pitomci pitomí jistě ne. A koukejte, ať mně jste odtud dál!*“⁶⁴ Pravděpodobně to byl člověk, který byl zmíněn na začátku knihy, vrah hospodské i hospodského, jehož lidé hledali šest let, aby jej mohli potrestat, ale bez úspěchu. Ruda a Vašek si nejprve mysleli, že si užívá někde v zahraničí. Doufali, že si stejně tak, jako on, budou užívat i oni, což se jim v jistém ohledu splnilo. Zde autor také poukazuje na to, že ne vše je takové, jaké se zdá být, že známe jen jednu část příběhu a vždy, když si domýšlíme tu druhou, bývá lepší, než jaká je ve skutečnosti.

Autor také poukazuje na lidskou představivost, která pod tíhou vlastních skutků vidí ve věcech obyčejných něco nadpřirozeného. Tento jev se ale odehrává pouze v myslích protagonistů. Příkladem může být mrtvý hajný, který je na cestě smrti doprovází a vede je k jisté smrti. „*A tu si Ruda vzpomněl na zabitého hajného: to on asi sleduje tento předvoj, přicházejí při této příležitosti vzít si svou mstu.*“⁶⁵ Rovněž na konci příběhu v části, kdy se podruhé dostali k lesní studánce, zjistili, že u ní byl někdo cizí. Fantazie s pocitem strachu společně vytvořili nereálný obraz, že je sleduje někdo, kdo jde za nimi a hledá je pro jejich nepravosti, přičemž vypravěč nás vyvádí z omylu a to ukazuje, že to byl pouze hospodský, který se jich bál neméně než oni jeho. Tuto úvahu bych shrnula známým rčením: „*Strach má velké oči*“.

Tajuplnost lesa nevystihují jen barvy, mlhavost a postavy, ale určitý ráz tajemna tvoří i některé objekty v lese. Mezi tyto místa můžeme zařadit zříceninu hrádku, starou, polorozpadlou uhlířovu budovu, či jeskyni. Ani jedno z těchto míst u hrdinů nevzbuzuje strach, ale poskytují jim útočiště. Zajímavým místem je právě jeskyně, ve které Václav Kala a Rudolf Aksamit našli zvířecí kost, o níž se domnívali, že patřila nějakému člověku. „*Nescházelo ti mnoho, tak se mně zdá, a mohl bys i ty být v lese vyběleným hnátem. Myslíš,*

⁶⁴ ČAPEK, Josef a Jana PAPCUNOVÁ, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 151. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

⁶⁵ ČAPEK, Josef. *Stín kapradiny*. Vyd.1. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 170. Mozaika. ISBN 978-80-7429-13-19

že tenhle měl peníze? Oho, možná, že si tu chudák za živa seděl jako ty a že třeba zrovna jako teď ty přehazoval na dlani tyhle prázdné plevy a myslel si při tom něco o penězích.“⁶⁶

Právě kost ze zvířete nalezená v jeskyni vedla mladíky k úvaze o životě směřujícím vždy ke smrti, a to v okamžiku, kdy Ruda tuto kost předělal na oštěp, tedy nástroj určený k zabíjení. Lidé tedy mohou věci tvořit a přeměňovat, jak se jim zlíbí. Vše se dá použít k pomoci člověku, či zneužít v jeho neprospěch, jako v tomto případě k vraždě. „*Všechno na světě je konec konců zařízeno jen na tu smrt.*“⁶⁷ Tuto smrt autor ji v knize přirovnává ke spánku: „*Ovšem, každý z nás dobře ví, co je to spánek, ale nikdo z nás živoucích dosud nezemřel, i nemůžeme dosvědčit, zda smrt je opravdu spánku tak podobná. Zajisté, že vše co žije, podléhá moci spánku, a že vše živé umírá. Ale spánek ve svých loktech přináší sen, u smrti však možno, že nikterak neuvádí nás v sen, nýbrž naopak ve skutečnost, která všemu, co žilo a spalo, byla snad příliš nepojatelná. Jestli je věčnost jasným dnem, pak bdí soudce a bdí i souzený.*“⁶⁸

Se smrtí je v díle také propojena vina. Josef Čapek ve „*Stínu kapradiny*“ také zaznamenal psychologický vývoj při provinění. Vina se zprvu zdála být velkou a nesnesitelnou, později se ale ukázalo, že postupem času pro ně nebyla již ničím výrazně špatným. Vždyť se říká, že sto krát opakovaná lež už lži není. Ovšem čím víc dělali prohřešků, tím víc se měnil a ničil jejich charakter i psychika. A toto pravidlo platí i v dnešní době. Ale jak Ruda s Vaškem poznali, po vině vždy přijde trest, i když to nemusí být právní spravedlnost, přijde ve formě svědomí.

Změnu charakteru vidíme i v okolí, kterému bylo ublíženo. Lidé, které v knize považujeme za spořádané občany, žádali krev hlavních postav. Způsob, jakým se tato skupina vrhla na svou kořist, připomíná opět pudové chování zvěře. Vystihující je tento citát: „*Neměl cit s námi, proč bychom měli mít cit s ním!*“⁶⁹ Tím pádem se stávají právě oni stávají krvelačnými vrahy, stejně, jako byli Ruda s Vaškem.

Josef Čapek v celém díle vyzdvihuje důležitost rozhodnutí na životních křižovatkách. V půlce příběhu Václav Kala a Ruda Aksamit přišli k rozcestí, kde si vybrali tu rovnější a na

⁶⁶ ČAPEK, Josef. *Stín kapradiny*. Vyd.1. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 155. Mozaika. ISBN 978-80-7429-13-19

⁶⁷ ČAPEK, Josef. *Stín kapradiny*. Vyd.1. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 82. Mozaika. ISBN 978-80-7429-13-19

⁶⁸ Cit. ČAPEK, Josef. *Stín kapradiny*. Vyd.1. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 66-67. Mozaika. ISBN 978-80-7429-13-19

⁶⁹ ČAPEK, Josef. *Stín kapradiny*. Vyd.1. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 125. Mozaika. ISBN 978-80-7429-13-19

první pohled pěknější cestou, která je ale vedla jen k dalším problémům, následně až k smrti. I zde můžeme srovnat křižovatku v textu s pomyslnou životní křižovatkou, kde často ta jednoduchá a krásná cesta nevede k úspěšnému cíli. Celý děj je přirovnán k hodinám, které jak jednou někdo spustí, již se nedají zastavit a vše již spěje k nezvratnému osudu, tedy odplatou za své činy „– počaly se před jejich očima sunouti ty první figury orloje, ostře řezaní a polychromovaní apoštolové vzezření povážlivého, to tedy zrovna hajný a četník. Kterí že to budou dále, kdož budou po nich následovati, provázeni mrzkou postavou Skoupého a šeredným Ďáblem, než tence zaklinká Smrt? I jim snad nakonec požehná velebný Kristus, ale pozdě, kdy hodina jim už odbila. Pak ještě k závěru zamává kohout svými křídly a zakokrhá; zvuk kohoutův nebude však zpěvem slávy, nýbrž výkřikem konce a zániku: jen nad hodinou, která minula, a nad tím, co odbyto, dá tento pták slyšeti svůj hlas.“⁷⁰

⁷⁰ ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 138. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

Závěr

Za cíl své bakalářské práce jsem si stanovila nejprve charakteristiku pojmu balada, analýzu a interpretaci vybraných motivů díla s přiblížením baladického charakteru tvorby Josefa Čapka. Tohoto cíle jsem dosáhla na základě pochopení osobnosti Josefa Čapka, společenských dopadů na autora a rozšíření znalostí o baladickém stylu.

Ve své bakalářské práci tedy přibližuji Josefa Čapka, nejen jako významnou osobnost české literatury, ale také jako autora jediné po formální stránce ucelené baladické prózy „*Stín kapradiny*“. Tento román dává svou originalitou nový rozměr autorově tvorbě a to svou netypičností. Jedná se hlavně o epičnost děje, kterou Josef Čapek v jiných dílech příliš neuváděl, ale také o vytvoření textu, který se dá číst jak jednoduše, tedy pouze po hlavní dějové linii, tak se v něm dají najít i hluboké nadčasové myšlenky, které pojednávají o mezilidských vztazích, vztazích člověka k majetku a financím, ale také o morálních zásadách a o nemožnosti člověka zcela změnit následky svého jednání.

Tyto myšlenky svou nadčasovostí zasahují čtenáře až do hlouby nitra. Zajímavé je například poukázání autora na boj člověka s mravní zodpovědností, který je zde líčen jako postupné otupění vědomí dobra a zla pod tíhou nových závažných přestupků. Pro Václava Kalu a Rudolfa Aksamita bylo tedy nejtěžší zodpovídat se před svým svědomím za první spáchání vraždy na hajném, načež ostatní prohřešky byly pro ně už zdánlivě jednodušší. Uvádím zde slovo zdánlivě, jelikož kdesi v podvědomí obou pachatelů zněl stále více se umocňující hlas odplaty za tyto činy a špatného konce.

Pro správnost poznání baladických prvků díla Josefa Čapka jsem se nejdříve musela věnovat obecné charakteristice balady a následně jsem toto dílo zařadila do kontextu české baladické prózy. Baladičnost tohoto díla dokládám na analýze textu a vyhledání baladických prvků, které se objevují v knize. Mezi takovéto prvky patří neopomenutelná součást díla, tedy užití barev v textu. To je založeno na schopnosti Josefa Čapka propojovat literaturu s výtvarným uměním. Užití barev je možné nalézt ve vzpomínkách, pocitech, zobrazování konkrétních míst, ale také v celkové obrazotvornosti díla. Zajímavé je i to, že autor pomocí barev uvedených v prvotních větách, předem prozrazuje čtenářům, jak se bude následující děj vyvíjet.

Dalším baladickým prvkem jsou nadpřirozené motivy, v podobě osob a objektů v lese, kde Josef Čapek vystihuje některé tyto objekty jako fantazijně přetvořené obrazy skutečnosti.

V neposlední řadě na baladičnost ukazuje motiv smrti a celkové vnímání problematiky viny a trestu. Již od prvotního činu, který způsobila mladická vznětlivost a nerozvážnost, vedl každý jejich krok, jednání a myšlení k předurčenosti a nevyhnutelnosti osudu, tedy k smrti, která byla odplatou za jejich prohřešky.

Baladičnost tohoto díla se ale neukazuje jen v hrůznosti a ponurosti děje a marném zápase člověka s pudovostí a osudovostí, ale i ve folklorním pojetí, které se u nás vyznačuje realistickým pohledem na danou situaci. Pro dílo je také typické užití rysů venkova, tedy zobrazení jeho kladů, záporů, ale i smýšlení. Váženost nejen baladičnosti, ale celkového díla pak dokládám na názorech vybraných dobových autorů a kritiků, které byly většinou kladné.

4 Seznam Použitých zdrojů

ČAPEK, Josef. *O sobě*. Praha : Československý spisovatel, 1958.

ČAPEK, Josef. *Stín kapradiny*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2015. Mozaika. ISBN 978-80-7429-131-9

ČAPEK, Josef a Jana PAPCUNOVÁ, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 188. Česká knižnice. ISBN 80-7106-781-4

ČAPEK, Karel a Josef ČAPEK. *Ze společné tvorby*. Praha : Československý spisovatel, 1982.

ČAPKOVÁ, Jarmila. *Vzpomínky*. Vyd. 1. Praha: Torst, 1998. ISBN 80-7215-046-4.

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. *Ohlas písní českých*. 1. vyd. Praha: Městská knihovna, 2011

DYK, Viktor et al. *Viktor Dyk, St. K. Neumann, bratři Čapkové: korespondence z let 1905-1918*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962. obr. příl. Prameny k dějinám české literatury; 5.

FLORIAN, Josef Dopis 23. 10. 1930 in OPELÍK, Jiří. *Josef Čapek*. Praha : Nakladatelství Melantrich, 1980. ISBN 32-034-80.

GÖTZ, František. *Vývoj Josefa Čapka k epické formě*. Národní osvobození 7, 1930, č. 260.

HEYDUK, Josef: Josef Čapek: Stín kapradiny. Venkov 25, 1930, č. 239, (10. 10.).

HRABÁK, Josef. *Úvahy o literatuře*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1983. Kritické rozhledy. Velká řada; 43.

KLIČKA, Benjamin. *Bobrové: Román*. Praha: Sfinx, Bohumil Janda, 1930. Knižnice Nové cíle; Sv. 388. Pyramida; Sv. 8

KOŽELUHOVÁ, Helena. *Čapci očima rodiny*. Praha : Nakladatelství B. Just, 1995. ISBN 80-901841-0-3.

MACURA, Vladimír: Balada in *Poetika české meziválečné literatury: (Proměny žánrů)*. 1. vyd. Praha, 1987

- MRAVCOVÁ, Marie: Baladická próza in *Poetika české meziválečné literatury: (Proměny žánrů)*. 1. vyd. Praha, 1987
- MAREŠ, Petr: Komentář in ČAPEK, Josef: *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Ed. Jana Pupcunová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005
- MRÁZ, Bohumil. *Josef Čapek*. Praha : Horizont, nakladatelství Socialistické akademie ČSSR, 1987. ISBN 40-055-87.
- NEJEDLÁ, Jaromíra. *Balada v proměně doby*. Vyd. 1. Praha, 1989. ISBN 80-202-0121-1
- NEJEDLÁ, Jaromíra. *Balada a moderní epika*. Vyd. 1. Praha, 1975. ISBN 22-042-75
- NEZVAL, Vítězslav a Milan BLAHYNKA. ed. *Manifesty, eseje a kritické projevy z let 1931-1941*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1974. Vítězslav Nezval, Dílo; sv. 25
- NOVÁK, Arne: Kriminální balada Josefa Čapka. Lidové noviny 38. 1930, č. 516, (12. 10.)
- OPELÍK, Jiří. *Josef Čapek*. Paha : Nakladatelství Melantrich, 1980.. ISBN 32-034-80.
- PEČINKOVÁ, Pavla.. Poznámka. [autor knihy] Společnost bratří Čapků. *Malíř - Básník: vzpomínání na Josefa Čapka*. Praha : Academia, 2004.
- PEČÍRKA, Jaromír. *Josef Čapek*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1961.
- PÍŠA, Antonín Matěj: Josef Čapek Stín kapradiny. Právo lidu 39, 1930, č. 275, (23. 11.)
- RUTTE, Miroslav: Realismus s mytologickými obrysy. Národní listy 70, 1930, č. 281, (12. 10.).
- SEZIMA, Karel: *Z nové nové tvorby románové*. VII. Lumír 57, 1930–1931, č. 4.
- SCHULZ, Karel. *Kámen a bolest*. 11. vyd., v Čs. spis. 6. Praha, 1983.
- SLAVÍK, Jaroslav a Jiří OPELÍK. *Josef Čapek*. Praha : Nakladatelství TORST, 1996. ISBN 80-85639-92-0.
- ŠAFAŘÍK, Pavel Josef. *Wýbor z literatury české*. 1. vyd. Praha: Časopis českého musea, 1847
- ŠMAHELOVÁ, Hana. Balada v české literatuře 19. a 20. století. [autor knihy] KUKLÍK Jan. Přednášky z 43. běhu LŠSS [Letní školy slovanských studií]. Praha : Univerzita Kalova,

2000. ISBN 80-85899-89-2

VANČURA, Vladislav. *Pekař Jan Marhoul*. 7. vyd., (v Čs. spis. 1. vyd.). Praha: Československý spisovatel, 1952. Vančura, Vladimír: Spisy; Sv. 3.

VANČURA, Vladislav. *Markéta Lazarová*. Vydání dvacáté první, v nakladatelství Mat'a druhé. Praha: Mat'a, 2015. Česká radost; sv. 39. ISBN 978-80-7287-199-5.

WEBSTER, Noah. *Webster's New Collegiate Dictionary*. Second edition. London: G. Bell & sons, 1953.

ZRZAVÝ, Jan a Dagmar MAXOVÁ. *Jan Zrzavý vzpomíná na domov, dětství a mladá léta*. Praha : Svoboda, 1971.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Anna Jeklová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Román Josefa Čapka – Stín kapradiny
Název v angličtině:	Josef Čapek's novel – Shadow of a fern
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá interpretací vybraných motivů románu Stín Kapradiny od Josefa Čapka. Cílem mé bakalářské práce je tedy rozbor vybraných motivů díla a přiblížení baladické tvorby Josefa Čapka.
Klíčová slova:	Josef Čapek, Stín kapradiny, balada, interpretace vybraných motivů
Anotace v angličtině:	My Bachelor thesis is focused on interpretation of the chosen motives of the novel The shadow of fern, which was written by Josef Čapek. The goal of this Bachelor thesis is to analyse chosen motives of the novel and approach of ballada work of Josef Čapek.
Klíčová slova v angličtině:	Josef Čapek, The shadow of fern, ballad, interpretation of the chosen motives.
Přílohy vázané v práci:	Bez příloh
Rozsah práce:	40 stran
Jazyk práce:	Čeština